

HET OBJECT VAN DE MAAND

De Eenstijlige meidoorn, een aquarel van de vermaarde Limburgse florist Dr. A. de Wever

Nigel Harle, Rijksweg 52, 6247 AJ Gronsveld

De openstelling van het Natuurhistorisch Museum Maastricht in 1912 en de oprichting van het Natuurhistorisch Genootschap twee jaar eerder zijn vooral te danken aan de buitengewone inzet van een handvol goed onderlegde en enthousiaste lieden die de kennis van en liefde voor de Limburgse natuur wilden bevorderen. Eén daarvan was Dr. August de Wever, huisarts te Nuth, bij lezers van dit maandblad en floristen in heel Nederland bekend als een buitengewoon actieve en meesterlijke kenner van de Limburgse flora.

August de Wever zag het levenslicht op 14 maart 1874 en was vanaf zijn jeugd een leergierige 'natuurvorscher'. Zijn belangstelling en passie lagen vooral bij de voor Nederlandse begrippen uitzonderlijk rijke, haast exotische flora van Zuid-Limburg. Het was een tijd waarin het historisch gegroeide landschap nog relatief ongeschonden was, vóór de opkomst van de grootschalige grondstoffenwinning en landbouwmodernisering die enkele decennia later tot zo'n verwoesting van de natuur zouden leiden.

Het was ook een tijd waarin de kennis van de regionale flora nog in haar kinderschoenen stond. In de loop van de 19de eeuw hadden floristen als Lejeune, Bosquet, Franquinet en Dumoulin al een tipje van de sluier van de uitzonderlijke floristische rijkdom van Zuid-Limburg gelicht. Het beeld was echter nog zeer fragmentarisch en betrof bovendien vooral de flora van de krijtgronden. De Wever nam het op zich daarin verandering te brengen. Door bestudering van de oudere publicaties en van het overgeleverde herbariummateriaal, door correspondentie met talloze andere floristen en vooral door onophoudelijk

Om het eeuwfeest van het Natuurhistorisch Museum Maastricht extra luister bij te zetten, maken we in 2012 een selectie van aparte, fraaie of anderszins tot de verbeelding sprekende stukken uit de museumcollecties. Het uitgekozen object zal voor de duur van een maand in een wisselvitrine worden geplaatst, met verwijzing naar het hierop betrekking hebbende artikel in het Natuurhistorisch Maandblad van die maand.

in alle hoeken van Zuid-Limburg te speuren, wist hij een detailkennis op te bouwen die in onze contreien nooit meer geëvenaard is.

In 1911, op 37-jarige leeftijd, begon hij de resultaten van zijn jarenlange inspanning te presenteren. In een lange artikelenreeks in de Jaarboeken van het Natuurhistorisch Genootschap van 1911 tot en met 1923 besprak hij op bijna 650 bladzijden de gehele flora van Zuid-Limburg ten zuiden van Born, doorgaans in samenhang met die van het omliggende buitenland. Naast de inheemse wilde flora schonk hij ook aandacht aan de door hem aangetroffen verwilderde en adventieve planten en ook aan zaken als monumentale parkbomen, oude fruitrassen en historische heggen. Maar de wilde flora kreeg steeds de meeste aandacht, en bij het bespreken van de zeldzamere soorten was De Wever in deze jaren al in staat een tamelijk volledig overzicht van toen bekende groeiplaatsen te geven.

Zijn botanische kennis reikte tot ver voorbij het 'soortniveau'. Van vrijwel alle planten onderscheidde hij een hele reeks ondersoorten en variëteiten; ook de talloze hybriden die de natuur rijk is wist hij doorgaans feilloos op naam te brengen. Door kweekproeven in zijn eigen tuin vulde hij deze kennis steeds verder aan en kon keer op keer deze of gene lezing van de feiten rechtzetten of aanvullen, standplaatsvarianties van vaste kenmerken onderscheiden en voorheen onopgehelderde diagnostische details definitief vastleggen. Hij verzamelde ook zeer veel planten; op die manier ontstond het bijna 20.000 exemplaren omvattend herbarium dat door De Wever aan het Natuurhistorisch Museum Maastricht is geschonken. Het geheel is later verder aangevuld, structureel geordend en inmiddels ook gedigitaliseerd.

De plantenkennis die De Wever in de loop van zijn leven vergaarde, publiceerde hij deels in een lange reeks artikelen die vooral in het Natuurhistorisch Maandblad zijn verschenen. Hoewel er op deze wijze tijdens het leven van De Wever bijna duizend bladzijden tekst van zijn hand zijn gepubliceerd, is dit slechts het topje van de spreekwoordelijke ijsberg. Op de zolder van het Natuurhistorisch Museum Maastricht staat namelijk een archiefkast vol aantekeningen, die momenteel door de auteur worden gedigitaliseerd en systematisch ontsloten, zodat ze voor zowel wetenschappers als het bredere publiek online toegankelijk worden. Te zijner tijd zal dit ook met zijn uitgebreide collectie plantenfoto's geschieden.

Onder floristen, plantenkenners en andere natuurvrienden is de besproken nalatenschap van De Wever reeds lang bekend, bejubeld en veelvuldig gebruikt om kwesties omtrent de regionale flora op te helderen. Minder bekend is echter dat hij zijn scherpe ob-

FIGUUR 1

De Eenstijlige meidoorn, *Crataegus monogyna*: een aquarel van Dr. A. De Wever (foto: John W. Stroucken).

FIGUUR 2
Dr. A. de Wever (1874-1947).

servatievermogen ook gebruikte om van veel van de planten die hij vond zeer fraaie, natuurgetrouwe tekeningen en aquarellen te maken.

Uit al deze floristische kunstwerken een "object van de maand" kiezen was niet gemakkelijk. Zijn pentekeningen van de Kalk- en Bosboterbloem (*Ranunculus polyanthemus* subsp. *polyanthemoides* respectievelijk *nemorosus*) tonen niet alleen zijn vakmanschap als plantenillustrator aan; ze waren ook dienstbaar bij het afbakenen van deze lastige taxa. Zijn deels gekleurde tekeningen van de negen

inheemse soorten basterdwederik (*Epilobium*) en de talloze hybriden daartussen zijn voor geïnteresseerde floristen nog steeds zeer verhelderend. Zijn zes vellen omvattende serie van bijna 70 kleine aquarelletjes, waarin de kleurvariaties van het Driekleurig viooltje (*Viola tricolor*) worden weergegeven, getuigt van een hoogontwikkelde artistieke subtiliteit.

De keuze is gevallen op een aquarel van de Eenstijlige meidoorn (*Crataegus monogyna*), die vermoedelijk tussen 1925 en 1935 is vervaardigd. Het is er één uit een serie aquarellen en pentekeningen waarop De Wever de kenmerken van wilde en gekweekte meidoornsoorten en -hybriden op een wijze weergeeft die alleen door jarenlange waarneming tot stand kan komen. In zijn tijd was er nog steeds verwarring over de juiste afbakening en benaming van de uiterst variabele Eenstijlige en Tweestijlige meidoorn (*Crataegus laevigata*), mede als gevolg van hybridisatie, zowel in het veld als bij kwekers. De Wever's fraaie weergaven zijn als plantenillustratie nog steeds voorbeeldig.

Bij het via internet toegankelijk maken van de nalatenschap van De Wever zullen ook de andere aquarellen en pentekeningen een plaats krijgen. Wellicht dat er dan ook een kleine tentoonstelling van zijn kunstwerken tot de mogelijkheden behoort.

Literatuur

- DIVERSE AUTEURS, 1947. Herdenkingsnummer F.C.A. de Wever. *Natuurhistorisch Maandblad* 36(3): 29-41. [met een volledige bibliografie]

BOEKBESPREKING

NIEUWE ATLAS VAN DE NEDERLANDSE FLORA

FLORON, 2011. Stichting Floron Nijmegen / KNNV Uitgeverij, Zeist. Genaaid, gebonden, 184 pagina's. ISBN 978 90 5011 413 4. Prijs € 39,95. Verkrijgbaar in de boekhandel en via www.knnvuitgeverij.nl.

In 1980 verscheen onder redactie van Mennema, Quené-Boterenbrood en Plate het eerste deel van een driedelige atlas van de Nederlandse flora.

Die behandelde in 226 pagina de uitgestorven en zeer zeldzame planten: twee soorten per pagina met kaartjes en een toelichtende tekst. In 1985 verschenen onder redactie van hetzelfde drietal en in exact dezelfde opzet 349 pagina's over de zeldzame en vrij zeldzame planten, waarna een redactieteam gevormd door Van der Meijden, Plate en Weeda in 1989 de reeks afslot met de minder zeldzame en algemene soorten. Dit laatste boekwerk (264 bladzijden) werd echter (onder andere veroorzaakt door het stopzetten van externe financiering) vrijwel geheel gevuld met verspreidingskaartjes met slechts voor een beperkt aantal soorten een korte toelichting. Nu ligt er een Nieuwe Atlas van de Nederlandse Flora waar in de eerste regel meteen wordt gerefereerd aan deze driedelige reeks uit de jaren 80 van de vorige eeuw. Hoe verhouden beide atlassen zich?

De nieuwe atlas begint met slechts drie pagina's tekst. De rol van de Stichting Floron en van de Landelijke Floradatabank Florbase, beide essentieel bij het tot stand komen van deze kaartenbundel, wordt kort aangestipt. Daarna volgt uitleg over de opzet van de verspreidingskaarten. Er

zijn twee types. Op grotere kaartjes is voor een reeks geselecteerde soorten de verspreiding in drie periodes (voor 1950 en 1950-1980 op uurhokbasis, en voor de periode 1975-(slechts!) 2004 op kilometerhokbasis) weergegeven. Deze soorten zijn gekozen vanwege hun aanwezigheid op de Nederlandse Rode Lijst, vertonen een opvallende trend of hebben een sterk regionaal gebonden verspreiding. Van de overige soorten wordt slechts een recent verspreidingskaartje gepresenteerd, waarin door een kleurtint is aangegeven hoe algemeen een soort in elk uurhok is. De kleur varieert van donkergroen, als een soort in alle (25) kilometerhokken van een uurhok is gemeld, tot licht oranje, als de soort slechts in 1 km² is gevonden. Deze weergave is logischerwijze sterk gebonden aan inventarisatie-intensiteit; daaraan wordt in de atlas echter nauwelijks aandacht besteed.

Na de inleiding volgen 166 pagina's met verspreidingskaarten. Elke bladzijde is volgepakt met vier grotere en vijf kleine kaartjes. Door de grove kaartschaal zijn details met betrekking tot de verspreiding moeilijk zichtbaar. Teksten die enige

duiding geven over de verspreiding of trend, een zinvolle toevoeging in twee delen van de eerste atlas van de Nederlandse flora, ontbreken. Dat houdt in dat de gebruiker de geboden informatie geheel zelf moet interpreteren, en dat vergt een behoorlijke basiskennis. Waarom is er geen boek uitgebracht dat vergelijkbaar is met de reeks "Fauna van Nederland", waarin voor een deel van de soorten belangwekkende tekstuele duiding wordt gegeven? Zo wordt volgens mij het doel van deze atlas ondergraven, dat door de auteurs zelf als volgt wordt geformuleerd: "Met deze Nieuwe Atlas van de Nederlandse Flora willen wij een breder publiek bekend maken met de verspreiding van de wilde planten in Nederland". Deze wat mij betreft te sobere atlas zal nu waarschijnlijk slechts de meest enthousiaste floristen bekoren, die net als ik met veel interesse kunnen bladeren naar de kaarten van voor hen interessante soorten. Het bredere publiek wordt zo echter gemist. Jammer.

JAARVERSLAG

JAARVERSLAG 2011

Natuurhistorisch Genootschap in Limburg

Vastgesteld in de Algemene Ledenvergadering op 11 april 2012

Inleiding

Sinds haar oprichting in 1910 bestaat een voor Limburg unieke vereniging voor natuurstudie en veldonderzoek: het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg (NHGL). Een eeuw lang al zet deze vereniging in op het stimuleren van veldonderzoek en publicaties over de geologie, landschap, flora en fauna van de provincie. Op 27 november 2010, exact honderd jaar na de feitelijke oprichtingsdatum, vierde het Genootschap met een jubileumfeest haar 100-jarig bestaan.

Het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg is een vereniging die met haar activiteiten als het geven van lezingen, het houden van excursies, inventarisaties en monitoringsonderzoeken natuurminnende en -bestuderende vrijwilligers uit Limburg en de rest van Nederland bindt en boeit.

De opgedane kennis en ervaring van deze activiteiten wordt vastgelegd in artikelen die gebundeld in verenigingsbladen worden uitgegeven. Daarnaast vinden de waarnemingen hun weg naar gegevensdatabanken en diverse internetfora waarmee een grote groep leden en ander publiek kennis kunnen nemen van de toestand van de Limburgse natuur.

De resultaten van het veelzijdige, vooral door vrijwilligers uitgevoerde

FOTO: OPDEN KAMP

de onderzoek worden gepresenteerd in het Natuurhistorisch Maandblad, andere periodieken of omvangrijke publicaties. Zo kan een breed publiek kennis nemen van de vergaarde informatie en op de hoogte blijven van de stand van de natuur. Verder worden voor de leden contactdagen gehouden en worden gezamenlijke terreinexcursies georganiseerd. De vereniging kan voor een aantal professionele taken terugvallen op een kleine gemotiveerde werkorganisatie.

Inkomsten worden voor een deel gegenereerd uit contributies en giften. Voor het uitvoeren van haar kerntaken verkrijgt het Genootschap daarnaast een gewaardeerde aanvulling op de exploitatiebegroting in de vorm van een jaarlijkse subsidie van de Provincie Limburg. De kerntaken zijn: het uitgeven van een maandblad, het organiseren van een contactdag en een inventarisatieweekend, en het faciliteren van de vrijwilligers door een eigen ondersteunend bureau. Voor het uit-

FOTO: OPDEN KAMP

voeren van projecten worden aparte subsidies aangevraagd; hiermee kunnen onderdelen van projecten, die door vakkrachten uitgevoerd moeten worden, gefinancierd worden. Het grootste deel van werk aan projecten wordt door vrijwilligers uitgevoerd.

Dit jaarverslag geeft inzicht in en verantwoording over het jaar 2011. Het jaarverslag behandelt achtereenvolgens de bestuursaanstelling en het ledenaantal, activiteiten ontplooid door Kringen en Studiegroepen, personele zaken, de meest recente jaargang van het Natuurhistorisch Maandblad en andere actuele uitgaven, promotie en publiciteitscampagnes, overzicht van actuele ontwikkelingen in projecten en een korte financiële paragraaf.

Leden en bestuur

De afgelopen jaren heeft het ledenaantal kleine schommelingen ondergaan. Afgelopen jaar is een beperkte toename gerealiseerd. Het exacte aantal blijft fluctueren tussen de 1200 en 1300 leden, waardoor eigenlijk een tamelijk constant niveau wordt gehaald. Een groot aantal leden is het Genootschap door de jaren heen trouw, een lidmaatschap lijkt voor het leven. In 2011 werden in vijf verschillende categorieën 1268 leden geregistreerd.

Het aantal jeugdleden bleef stabiel, terwijl het aantal reguliere leden iets toenam. Het aantal 65+ leden bleef nagenoeg gelijk. Jeugdleden en 65+ leden betalen de helft van de contributie die voor reguliere leden geldt. Aan bedrijven en professionele organisaties wordt een verhoogde contributie berekend. In 2011 werd het besluit genomen voor een beperkte contributieverhoging; dit bleek noodzakelijk om de langjarige kostenontwikkeling bij te blijven. Met instemming van de Algemene Ledenvergadering werd deze per 1 januari 2012 geëffectueerd. Gelukkig bleek dit voor de leden geen onoverkomelijk bezwaar, waarmee is bewezen dat het Genootschap op veel steun voor haar werk kan rekenen. De ledenadministratie werd ook in 2011 weer door vrijwilligers beheerd.

Het onderstaande overzicht geeft de verdeling van het aantal betalende leden over de onderscheiden categorieën weer.

Categorie	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005
Jeugd en student-leden	7	7	7	11	11	30	28
65+ leden	312	313	288	277	268	228	222
Gewone leden	887	884	869	928	899	982	932
Instellingen	51	51	52	52	48	40	37
Abonnementen	11	11	10	12			
Totaal geregistreerde leden	1268	1266	1226	1280	1226	1280	1219